

*Паршак Катерина Дмитрівна,*  
доцент кафедри української мови  
Національного педагогічного  
університету ім. М. П. Драгоманова,  
кандидат філологічних наук, доцент

## ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Розвиток української юридичної термінології безпосередньо пов'язаний з історією української державності та української мови. Нині юридична термінологія як основний і найбільш інформативний пласт лексики мови законодавства активно розвивається і збагачується.

Словниковий склад української юридичної термінології формується з різних джерел: запозичення латинських термінів і правових понять, які стали основою для термінології різних правових систем (документ, реформа); використання термінів з правових актів Київської Русі (суддя, свідок); новітні запозичення з сучасних правових систем (контрабанда, монополізм); термінологія нормативно-правових актів України (Конституції, законів, кодексів), міжнародних документів; перекладацька діяльність.

Юридичні терміни посідають особливе місце в мові законодавства. Однією з характерних рис юридичної термінології є її поширеність, оскільки предметом правового регулювання є різноманітні суспільні відносини. Тому в юриспруденції порівняно небагато вузькоспеціальних термінів, що позначають особливі юридичні поняття. Переважно законодавство спирається на термінологію, яка має прозору семантику й будується на ґрунті загальноновживаного словника. Іншим аспектом є спеціалізація значення загальноновживаного слова, що термінологізується. У нормативних актах використовується багато термінів, узятих із різних галузей науки, техніки, а також професіоналізми.

Отже, серед юридичних неосемантизмів виділяють такі групи термінів: 1) загальноновживані терміни (документ, справа);

2) загальноновживані терміни, що мають у нормативному акті більш вузьке, спеціальне значення (відповідальність, хабар, доказ); 3) власне юридичні терміни (судимість, позивач, слідчий); 4) технічні терміни (піротехніка, дискета, комп'ютер, плівка).

Продуктивним для українського юридичного термінотворення є дериваційна актуалізація іншомовних (переважно грецьких чи латинських) морфем, які набули статусу інтернаціоналізмів:

а) префіксів: анти-/айу-, де-Me-, дис-Mys-, інтер-Zinter-, контр-Zkontr-, характерних для іменних основ (антидержавний; демаркація; дискваліфікація, контраргумент ) ;

б) префіксоїдів: квазь/quasi-, макро-/такго-, мікро-/тікго-, фото-/foto (квазігроші, фотографія (криміналістична) та ін.)

2. Процес актуалізації словотвірних префіксоїдів і суфіксоїдів, характерний для української мови, спостерігається і в інших мовах, зокрема польській, що свідчить про тенденцію використання цієї словотвірної моделі у мові права.

Однією з моделей творення юридичних термінів є неологізація, зокрема авторська, тобто саме створення нових термінів.

Для української юридичної термінології характерною є наявність у її складі великої кількості інтернаціоналізмів. Зокрема, це терміни-латинізми, запозичені з римського права, яке набуло високого рівня розвитку і було взірцем для наслідування. На сьогодні такі інтернаціоналізми поширені в багатьох європейських мовах. Наприклад, в українську мову через польське посередництво були запозичені з латинської мови такі терміни, як кодекс (пол. kodeks з лат. *codex*); амністія (пол. *amnestia* з лат. *amnestia*); кримінологія (пол. *krzyminologia* з лат. *crimen* + грец. *logos*).

Упродовж тривалого періоду в Європі грецька та латинська мови були міжнародними і вважалися мовами науки. Латинська лексика перетворилася на джерело поповнення наукової термінології в усіх сучасних європейських мовах. З огляду на те, що латина містила грецькі запозичення, грецизми

також почали використовуватися для створення термінів, що в подальшому склали основу національних терміносистем. Терміноелементи греко-латинського походження є інтернаціоналізмами, оскільки вони не належать до жодної з живих мов, водночас представлені в терміносистемах різних європейських мов, зокрема в юридичній термінології української мови.

На сучасному етапі розвитку української мови лінгвісти виділяють такі словотвірні типи юридичних термінів:

1. Терміни - кореневі слова: а) власне українська лексика (закон, право, уряд, позов, ухвала, вирок тощо); б) запозичена лексика (ембарго, адвокат та ін.).
2. Похідна лексика: а) терміни, утворені за допомогою суфіксації (законний, урядовий, правовий та ін.); б) терміни, утворені за допомогою префіксації (перешкода, недоторканість та ін.);
3. Терміни — складні слова (злочинець, наймодавець, законопроект, правовідносини та ін.).
4. Терміни-словосполучення (безпека руху, демонстрація сили, неправдиве свідчення, речовий доказ, підозріла особа тощо).
5. Терміни-аббревіатури ( ЦК, ЦПК, МВС, Мін'юст та ін.).

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артикуца Н. В. Українська юридична термінологія / уклад. Н. В. Артикуца. - К., 1998. - 38 с.
2. Вербенец М. Б. Юридична термінологія української мови: історія становлення і функціонування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук / М. Б. Вербенец. - К., 2004. - 15 с.
3. Д'яков А. С. Основи термінотворення: Семантичний та соціолінгвістичний аспекти /А. С. Д'яков, Г. Р. Кияк, З. Б. Куделько. - К., 2000. - 218 с.
4. Чулінда Л.І. Українська правнича термінологія: навч. посіб./Л. І. Чулінда. - К., 2005. - с.112.